

**ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АФРО-АМЕРИКАНСЬКОГО
ДІАЛЕКТУ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ З. ГЕРСТОН
«ЇХНІ ОЧІ СПОГЛЯДАЛИ БОГА»)**

І.В. Матковська,

Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

У статті досліджуються лінгвістичні особливості афро-американського діалекту на прикладі роману відомої афро-американської письменниці З. Герстон. Особлива увага приділяється фонетичним та лексико-граматичним маркерам афро-американського діалекту у романі.

Ключові слова: афро-американська/ чорна література, афро-американський діалект.

Афро-американці писали з моменту своєї появи на американському континенті, проте їхня творчість особливо довго (навмисно) замовчувалася через їхню маргіналізацію: як расову, так і соціальну. Визнання афро-американської літератури як невід'ємної складової мультикультурної літератури США та її теоретичне осмислення прийшло у другій половині ХХ ст., хоча темношкірі літератори брали участь у процесі еволюції американської літератури і культури, починаючи з ХVІІІ століття. Безперечно, мова писемна (а перші твори афро-американців були написані стандартною англійською мовою) та мова усна істотно різняться, адже розмовляли афро-американці «особливою» мовою, так званим афро-американським діалектом, або *black vernacular*. Так, наприклад, герої романів ХVІІ–ХІХ ст. розмовляють на діалекті, але таких “вкраплень” дуже мало, в основному їхня мова – стандартна англійська. Лише на початку ХХ ст., з розвитком літературного феномену Гарлемського ренесансу, чорні письменники дозволили собі писати так, як розмовляють більшість простих афро-американців, і з успіхом продовжують цю традицію зараз, що й зумовило **актуальність** статті.

Метою статті є дослідження лінгвістичних особливостей афро-американського діалекту на прикладі роману З. Герстон «Їхні очі споглядали Бога» (*Their Eyes Were Watching God*, 1937). Поставлена мета передбачає розв'язання таких наступних **завдань**:

1) провести послідовний аналіз історичного підґрунтя для становлення і розвитку афро-американського діалекту;

2) проаналізувати розвиток афро-американського діалекту в період Гарлемського ренесансу, з'ясувавши роль та місце роману З. Герстон «Їхні очі споглядали Бога» в цьому контексті;

3) зосередитись на фонетичних та лексичних особливостях афро-американського діалекту у романі.

Наукова новизна – стаття є першою спробою у вітчизняному мовознавстві дослідження лінгвістичних особливостей афро-американського діалекту у романі «Їхні очі споглядали Бога», що допоможе у виконанні адекватного перекладі роману.

Неможливо розглядати специфічний афро-американський діалект без історичного екскурсу в минуле Америки. Перші раби, опинившись на території США, були змушені швидко вивчити мову своїх господарів. Але разом з тим работоргівці не дуже прагнули навчити своїх рабів нової мови, тому що вважали, що знання покладуть початок революційним думкам, які приведуть до занепаду рабовласницької системи країни. Ситуація ускладнювалася тим, що раби були представниками безлічі африканських племен, кожне з яких мало власну мову. Фактично, мова рабів, що передавалася наступним поколінням афро-американців, – це поєднання фонетико-лексичних правил англійської мови з безліччю африканських діалектів. Однак це не просте механічне копіювання слів та конструкцій. Носії такої мови вносили в неї зміни, “наближуючи до африканських моделей мислення та висловлювання” [1, с. 122].

Перші спроби донести до суспільства “екзотичну” мову чорних американців були здійснені в добу Гарлемського ренесансу (20-ті роки ХХ століття) саме тоді, коли й творила З. Герстон. На хвилі підйому головних ідей цього художнього руху про гордість за свою расу та всі прояви власної культури діалект закономірно увійшов до творів письменників того періоду. У ньому вбачали спосіб передачі настроїв особливої негритянської душі, в якій сплелися воедино поетичність та емоційність. Але із завершенням Гарлемського ренесансу зацікавленість до мови афро-американців поступово згасає, хоча у творах вона обов’язково присутня. Донедавна афро-американський діалект вважали перекинуттям нормативної англійської мови і не вважали його гідним серйозного вивчення. Але під час другої хвилі Гарлемського ренесансу (60-70-ті рр. ХХ ст.) відбувся переворот в американській свідомості. Згодом, завдяки ідеям мультикультуралізму, які прийшли на зміну концепції “плавильного тигля”, спостерігався підвищений інтерес до унікальної культури національних меншин. Тому соціолінгвісти, фольклористи, антропологи по-новому осягнули та переосмислили афро-американський діалект, який “існує між двома полюсами, один з яких англійський, а інший – загубився в якомусь міфологічному лінгвістичному царстві, що неможливо знайти [2, с. 172]”. З’являється багато наукових досліджень, які вивчають самотню природу феномену мови афро-американців [3; 4; 5; 6; 7], а герої творів сучасних письменників обов’язково

розмовляють на афро-американському діалекті. “Чорним американцям вдалося зберегти значну частину своєї африканської природи на набагато глибшому та більш фундаментальному рівні міжособистісних стосунків та експресивної поведінки” [8, с. 173].

Роман З. Герстон “Їхні очі споглядали Бога” (Their Eyes Were Watching God, 1937) називають “єдиним текстом Герстон, який слугує енциклопедією африкансько-американської культури, торкаючись таких тем, як жіноча сексуальність, міжрасові та внутрішньорасові стосунки, усна народна творчість, музика, спільна ідентичність” [9, с. xiii-xiv]. Ця історія про новий тип чорної жінки піднімає ряд важливих проблем: гендерні ролі у шлюбі, духовний зв’язок між чоловіком і жінкою, боротьба за владу, обмеження патріархальної парадигми. Цей твір вважають першим феміністичним твором, у якому авторка вперше у чорній жіночій літературі звернулася до теми самопізнання жінки, самостійного пошуку власної ідентичності.

Схожість між манерою оповіді та метрико-музичними формами негритянської народної творчості простежується в мові героїв роману, які розмовляють на афро-американському діалекті. Без літературної обробки письменниця відтворювала розмовний стиль малоосвічених героїв з півдня країни. На перший погляд здається, що мова героїв твору малограмотна. Але саме в цьому і полягав особливий задум авторки. Вона прагнула передати мову героїв без належної стилістичної обробки для того, щоб якнайкраще відобразити максимально наближену до реальності картину життя своїх героїв. Організація тексту роману має всі ознаки розмовної мови, хоча перед нами мова писемна. Саме так розмовляли чорношкірі жителі півдня США, а З. Герстон з математичною точністю відобразила їхню мову на сторінках роману.

Аналізуючи стилістичні особливості роману “Їхні очі споглядали Бога”, слід зауважити, що самотнього звучання надає твору саме афро-американський діалект. Він відтворюється авторкою на різних рівнях. На фонетичному рівні увагу привертають, перш за все, видозмінені форми норм літературної вимови, які обов’язково відображені і в правописі: по→paw, to→tuh, of→uh, Lord→Lawd, my→mah. Особливо часто використовується заміна фонем /θ/ та /ð/ на /f/ та /d/: the→de, mouth→mouf, that→dat, with→wid. Чітко простежується редуція (remember→’member, excuse→’scuse), а особливо її нульова форма (I am→’Ah’m, potatoes→p’tates). У мові героїв фонема /η/ обов’язково редукується: nothing→nothin’, evening→evenin’, що стало “візитною карткою” афро-американського діалекту і перейшло до розмовної англійської мови усіх американців. Широко представлена асиміляція на межах слів: ought to→oughta, let us→lessus, going to→gointuh.

На лексичному рівні слід звернути увагу на використання парадигми дієслова “to be” (бути) у теперішньому часі: “Even if you is stingy as you can be

wid me” [10, с. 26], “Me and mah chillum is so hungry” [10, с. 74], або ж дієслово-зв’язка взагалі відсутня: “Dis love!” [10, с. 23]. Друга особа множини дієслова “to be” іноді замінюється на “ase” чи його редуковану форму: “Some folks is got everything and they’s so gripin’ and so mean” [306, с. 74], “Lawd, Ike Green, you’sе uh case!” [10, с. 91]. У заперечних реченнях вживається виключно універсальна форма “ain’t” та подвійне заперечення: “ ’Tain’t no use in you askin’ me nothing’ ” [10, с. 63]. Присутня в афро-американському діалекті і гіперкорекція: у дієсловах (особливо минулого часу: knowed, comed) та іменниках (womens, gen’lemens). Особові та присвійні форми займенників взаємозамінні: he wife, her wanted. По-особливному оформлюються запитальні речення: без використання дієслова-зв’язки (“Where us goin’, Tea Cake?” [10, с. 172]), за допомогою інверсії (“ ’Tain’t everybody would have thought of it, ’cause it ain’t no everyday thought?” [10, с. 58]) чи за відсутності допоміжного дієслова (“You mean dat, Joe?” [10, с. 29]). Використовуються також видозміни у перфектних формах: допоміжне дієслово “to have” взагалі скорочується (“Ah didn’t whup Janie ’cause she done nothing’ ” [10, с. 148]) або ж замінюється на перфектний маркер “done” (“Ah didn’t wants whup her last night, but ol’ Mis’ Turner done sent for her brother to come to bait Janie in and take her away from me” [10, с. 148]).

Висновки. Загалом, афро-американський діалект, представлений у романі, вражає багатством різноманітних мовних прийомів. Безперечно, авторка використала його для того, щоб якнайкраще передати атмосферу Півдня, особливості побуту та менталітету місцевих жителів. Ми вважаємо, що за допомогою такого прийому письменниці вдалося відтворити соціокультурне середовище чорних американців водночас поза межами та в межах білої Америки. Цієї ж думки дотримується В. Лейбов, наголошуючи на тому, що “афро-американський діалект іде своєю власною дорогою <...>, відображаючи ширшу соціальну картину сегрегованої мовленнєвої спільноти” [11, с. 92].

ЛИНГВО-СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АФРО-АМЕРИКАНСКОГО ДИАЛЕКТА (НА ПРИМЕРЕ РОМАНА З. ГЕРСТОН «ИХ ГЛАЗА СМОТРЕЛИ НА БОГА»

Матковская И.В.

В статье исследуются лингвистические особенности афро-американского диалекта на примере романа известной афро-американской писательницы З. Герстон. Особенное внимание уделено фонетическим и лексико-грамматическим маркерам афро-американского диалекта в романе.

Ключевые слова: афро-американская /чёрная литература, афро-американский диалект.

**LINGUO-STYLISTIC PECULIARITIES OF BLACK VERNACULAR
(ON THE PATTERN OF Z. HURSTON'S NOVEL
"THEIR EYES WERE WATCHING GOD")**

Matkovska I.V.

This article is devoted to the study of linguo-stylistic peculiarities of black vernacular. The author demonstrates them on the pattern of Z. Hurston's novel "Their Eyes were watching God". The phonetical, lexico-grammatical levels of black vernacular of the novel are analysed in the article to show the specific nature and atmosphere of the socio-cultural life in the south of the USA.

Key words: *African-American / Black literature, black vernacular.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шимчишин М. Жіночі голоси в літературному дискурсі ХХ ст. / М. Шимчишин. - Організація американської ради з міжнародної освіти: АСТР – АСCEELS, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Національна академія наук України, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. – Київ, 2007. – 240 с.
2. Erlich V. Russian Formalism: History-Doctrine/ V. Erlich. – Mouton: Hague, 1969. – P. 238.
3. Dillard J.L. Black English: Its History and Usage in the United States / J. L. Dillard. – New York, 1972. – 361 p.
4. Dillard J.L. Lexicon of Black English / J.L. Dillard. – New York: Continuum, 1977. – 199 p.
5. Haskins J. The Psychology of Black Language / J. Haskins and H.F. Butts. – New York: Barnes & Noble, 1973. – 106 p.
6. Labov W. Language in the Inner City: Studies in Black English Vernacular /W. Labov. – New York, 1972. – 440 p.
7. Mitchell-Kernan C. Sygnifying As a Form of Verbal Art. – In: Readings in the Interpretation of Afro-American Folklore / ed. by Dundes A. – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1973. – P. 310-328.
8. Ullman S. Style in the French Novel / S. Ullman. – Cambridge: Cambridge University Press, 1957. – 272 p.
9. Lester N.A. Understanding Zora Neale Hurston's Їхні очі споглядали Бога: a Student Casebook to Issues, Sources, and Historical Documents. – Greenwood Publishing Group, 1999. – 176 p.
10. Hurston Z.N. Their Eyes Were Watching God, 1937. - New York: Harper Perrenial, 1991. – 308 p.
11. Labov W. The Logic of Nonstandart English // Black American English: Its Background and Its Usage in the Schools and in Literature / ed. Stoller D., – New York, 1975. – P. 89–131.

Надійшла до редакції 30 жовтня 2010 р.